

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I DYDAKTYCZNA
doc. dr hab. ZOFII KACZOROWSKIEJ¹

Maria Stopa-Boryczka

Z 75. rocznicą urodzin doc. dr hab. Zofii Kaczorowskiej zbiega się 44-lecie Jej pracy naukowej, 39-lecie pracy dydaktycznej i 26-lecie pracy w Zakładzie Klimatologii Instytutu Geografii Uniwersytetu Warszawskiego.

Zofia Kaczorowska urodziła się 11 września 1902 r. w Warszawie. Szkołę średnią ukończyła w 1921 r. Po przerwie spowodowanej chorobą studia wyższe rozpoczęła w 1924 roku na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego, pracując jednocześnie w Państwowym Instytucie Meteorologicznym (obecnym Instytucie Meteorologii i Gospodarki Wodnej). W 1928 r. uzyskała stypendium tej instytucji z obowiązkiem specjalizowania się w dziedzinie meteorologii.

W roku 1932 Zofia Kaczorowska uzyskała tytuł doktora filozofii na podstawie publikacji *Przyczyny meteorologiczne letnich wezbrań Wisły* i podjęła pracę w Wydziale Klimatologicznym PIM, gdzie pozostała do wybuchu wojny. W roku akademickim 1938/39 pełniła równocześnie funkcję asystentki w Zakładzie Meteorologii i Klimatologii Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

W okresie wojny dr Zofia Kaczorowska pracowała początkowo w Bibliotece Instytutu Hydrograficznego, później utrzymywała się z udzielania lekcji. W latach 1943-1944 współpracowała z tajnym Biurem Planowania Regionalnego w Warszawie, opracowując szkice klimatu Pomorza Zachodniego, Śląska i Prus Wschodnich. Po powstaniu warszawskim przeszła przez obóz w Pruszkowie i znalazła się w Miechowie, gdzie pracowała jako nauczycielka w gimnazjum.

W marcu 1945 r. powróciła do Warszawy i do pracy w Zakładzie Meteorologii i Klimatologii SGGW, początkowo w charakterze starszej asystentki, później adiunkta. Równocześnie pracowała w Pracowni Fizjograficznej Biura Odbudowy Stolicy.

Od jesieni 1945 r. prowadziła również zajęcia zlecone z meteorologii i klimatologii dla studentów geografii Uniwersytetu Warszawskiego.

Od września 1951 r. zrezygnowała z pracy w SGGW i objęła stanowisko adiunkta w powstającej Katedrze Klimatologii Instytutu Geograficznego Uniwersytetu Warszawskiego. W roku 1955 awansowała na stanowisko zastępcy profesora w Katedrze Klimatologii IG UW. Stopień doktora habilitowanego Zofia Kaczorowska uzyskała 12 VI 1961 r. na podstawie pracy pt. *Opady w Polsce w przekroju wieloletnim. Tendencje, okresowość oraz prawdopodobieństwo występowania niedoboru i nadmiaru opadów* i w styczniu 1962 roku otrzymała etat docenta.

Doc. dr hab. Zofia Kaczorowska ma znaczący dorobek naukowy, pomimo obiektywnych trudności w zachowaniu ciągłości pracy naukowej, do których należy zaliczyć długotrwałą chorobę, okres wojny i duże obciążenia dydaktyczne.

Pierwsza jej praca, opublikowana w 1933 r., dotyczyła meteorologicznych przyczyn letnich wezbrań Wisły. Zagadnienie to do dziś jest aktualne zarówno z punktu widzenia

¹ Stopa-Boryczka M., „Prace i Studia IG UW – Klimatologia”, z. 11, 1978.

naukowego, jak i praktycznego. Wzbudziło ono w owym czasie duże zainteresowanie zarówno w kraju, jak i za granicą, o czym świadczą między innymi korespondencja i bezpośrednie kontakty z autorką oraz recenzje w czasopismach zagranicznych.

Druga praca z tego cyklu, dotycząca katastrofalnych powodzi w dorzeczu Wisły w XX wieku, została wydrukowana w 1938 r. w „Révue pour l'Étude des Calamités” w Genewie.

Wiele prac opublikowanych w latach późniejszych dotyczy klimatologii regionalnej Polski, np. klimatu wybrzeża Pomorza Zachodniego, Prus Wschodnich, Śląska i jednostek administracyjnych województwa białostockiego.

Z prac dotyczących całej Polski na szczególną uwagę zasługuje rozprawa habilitacyjna pt. *Opady w Polsce w przekroju wieloletnim* (nagroda Ministra III stopnia) wydana w 1962 r., która jest poważnym osiągnięciem naukowym w klimatologii.

Badania tendencji stałej opadów (trendu) przeprowadziła metodą najmniejszych kwadratów, wyznaczając równania prostych regresji dla różnych okresów i regionów Polski. Następnie autorka zajęła się poszukiwaniem okresowości w biegu opadów, wiążąc je między innymi z plamami słonecznymi. Przy badaniu tego zagadnienia posłużyła się metodą średnich ruchomych oraz przeprowadziła analizę harmoniczną, wykorzystując maszynę elektroniczną. Uzyskane wyniki sugerują istnienie okresu 70-letniego.

Autorka dokonała również podziału sum opadów na klasy, wyróżniając lata o opadach normalnych, wilgotne z nadmiarem opadów, suche z niedoborem opadów oraz wybitnie suche i wilgotne. Tak opracowane histogramy dają dokładną informację o kształtowaniu się opadów w Polsce. Pozwoliły też na określenie prawdopodobieństwa występowania lat suchych i wilgotnych, co ma już charakter cennej informacji praktycznej.

Zagadnieniu opadów w Wielkiej Warszawie poświęciła artykuł w „Przeglądzie Geofizycznym” (poz. 21).

Interesowała się także zagadnieniami klimatu uzdrowisk polskich, prowadząc kilka prac magisterskich z tego zakresu i wygłaszając na ten temat referat na konferencji balneologicznej w Szczawnie-Zdroju.

Doc. dr hab. Zofia Kaczorowska ma wielkie zasługi w szkoleniu i wychowaniu młodych geografów, a zwłaszcza klimatologów, dla których prowadziła przez dwadzieścia lat kursowe wykłady: z meteorologii dla studentów I roku geografii i z klimatologii dla II roku, z klimatu Polski dla studentów IV roku specjalizacji geografii fizycznej, z elementów meteorologii i klimatologii dla studentów geologii specjalizacji czwartorzędu. Prowadziła proseminarium, seminarium i pracownię magisterską dla studentów specjalizacji klimatologicznej; brała udział w ćwiczeniach terenowych i w egzaminach wstępnych. Okazywała przy tym dużo serca młodzieży akademickiej, zwłaszcza potrzebującej pomocy i opieki.

Po śmierci prof. R. Gumińskiego, pierwszego kierownika Katedry Klimatologii (październik 1952 r.), doprowadziła do końca pierwszych 10 prac magisterskich z zakresu klimatologii. W latach 1958-1972 prowadziła samodzielnie kilkanaście prac magisterskich, a recenzowała 130 i brała udział w egzaminach dyplomowych.

W latach 1964-1969 była kierownikiem Zakładu Klimatu Polski w ramach Katedry Klimatologii prowadzonej przez prof. dra W. Okołowicza.

Doc. dr hab. Zofia Kaczorowska w okresie 1966-1968 pełniła funkcję prodziekana Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi do spraw geografii, a po reorganizacji i wydzieleniu Instytutu Geografii, jako samodzielnej jednostki międzywydziałowej, zastępcy dyrektora

Instytutu do spraw dydaktyczno-wychowawczych w latach 1968-1972.

Będąc docentem w Zakładzie Klimatologii IG UW promowała 4 doktorów i recenzowała ponad 20 prac doktorskich, w tym kilka z innych uczelni.

W uznaniu zasług na polu dydaktyczno-wychowawczym Zofia Kaczorowska otrzymała w 1969 roku indywidualną nagrodę II stopnia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a w 1970 roku została odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Ponadto za całokształt prac naukowych i dydaktyczno-wychowawczych otrzymała w 1975 r. Złotą Odznakę Związku Nauczycielstwa Polskiego, a w 1976 r. Medal Komisji Edukacji Narodowej za zasługi dla oświaty i wychowania.

Doc. dr Zofia Kaczorowska dożyła sędziwego wieku ponad 90 lat. Całe życie cieszyła się szacunkiem współpracowników i wychowanków, wdzięcznych za pomoc i życzliwość oraz trud wykształcenia pokolenia klimatologów. Dawni i obecni pracownicy Zakładu Klimatologii UW, uczniowie i wychowankowie złożyli jej ostatni hołd uczestnicząc w kondukcje żałobnym w lutym 1993 r. (zmarła 11 II 1993 r.).

PRACE OPUBLIKOWANE

1. *Przyczyny meteorologiczne letnich wzebrań Wisły*. „Prace PIM”, z. 2, 1933, s. 1-54.
2. *Warunki klimatologiczne polskiego wybrzeża Bałtyku*. „Wiadomości Meteorologiczne i Hydrologiczne”, nr 7-12, 1934, s. 63-73.
3. *Les inondations catastrophiques dans le bassin de la Vistule au XX-éme siecle*. „Révue pour l'Etude des Calamites”, t. 2, 1938, s. 12.
4. *Klimat Pomorza Zachodniego wraz z Ziemią Lubuską*. [W:] *Gospodarstwo wiejskie na ziemiach odzyskanych*, tom: *Fizjografia Ziem Północnych i Zachodnich*, Warszawa 1950, s. 1-14.
5. *Klimat Prus Polskich*, tamże, s. 1-9.
6. *Klimat Śląska*, tamże, s. 1-11.
7. *Wpływ zbiorników wodnych na klimat lokalny*. „Gospodarka Wodna”, R. 13, nr 9, 1953, s. 1-3.
8. *Romuald Gumiński. Wspomnienie pośmiertne oraz spis publikacji*. „Przegląd Geograficzny”, t. XXV, z. 1, 1953.
9. *Konferencja klimatologiczna we Wrocławiu w dniach 26 i 27 marca 1954 roku*. „Przegląd Geograficzny”, t. XXVII, z. 1, s. 226-233.
10. *Spis zagranicznych czasopism i wydawnictw seryjnych z zakresu nauk o Ziemi, znajdujących się w bibliotekach polskich*. PWN, Warszawa 1957, s. 377.
11. *Klimat województwa białostockiego*. „Dokumentacja Geograficzna IG PAN”, z. 6, 1958, s. 1-58.
12. *Cechy charakterystyczne klimatu Polski*. „Prace Komitetu Gospodarki Wodnej”, cz. I, 1959, s. 48-81.
13. *Klimat lokalny uzdrowisk: Iwonicz, Żegiestów i Szczawnica*. „Wiadomości Uzdrawiskowe”, z. 1/2, 1961, s. 81-89.
14. *Opady w Polsce w przekroju wieloletnim*. „Prace Geograficzne IG PAN”, nr 33, 1962, ss. 112.
15. *Najsuchsze i najwilgotniejsze pory roku w Polsce w okresie 1900-1959*. „Przegląd Geofizyczny”, R. VII (XV), z. 3, 1962, s. 175-183.
16. *Wkład Polaków w dziedzinę meteorologii i klimatologii do końca XIX wieku*. „Geografia w Szkole”, R. 16, nr 4, 1963, s. 145-149.
17. *Wkład Polaków w dziedzinę meteorologii i klimatologii do połowy XX wieku*. „Geografia w Szkole”, R. 16, nr 5, 1963 s. 193-198.

18. *Rzut oka na historię rozwoju katedr meteorologii i klimatologii wyższych uczelni w Polsce*. „Prace i Studia IG UW – Klimatologia”, z. 1, 1964, s. 8-13 (wspólnie z W. Okołowiczem).
19. *Przegląd prac magisterskich wykonanych w Katedrze Klimatologii IG UW w okresie 1952-1961*. „Prace i Studia IG UW – Klimatologia”, z. 1, 1964, s. 20-34.
20. *Opady w Polsce w przekroju wieloletnim*. „Prace i Studia IG UW – Klimatologia”, z. 1, 1964, s. 123-127.
21. *Opady Wielkiej Warszawy i jej okolic w okresie 1956-1960*. „Przegląd Geofizyczny”, R. XII (XX), z. 3/4, 1967, s. 251-271.
22. *Wyniki badań klimatologicznych na Pojezierzu Mazurskim ze szczególnym uwzględnieniem okolicy Wielkich Jezior w 1961 roku*. „Prace i Studia IG UW – Klimatologia”, z. 2, 1967, s. 15-31.
23. *Temperatury gruntu na Pojezierzu Mazurskim w okresie 1960-1964*. „Prace i Studia IG UW – Klimatologia”, z. 3, 1968, s. 4-13.
24. *Uwagi o zagadnieniach pogody i klimatu w podręcznikach geografii szkoły podstawowej i I klasy licealnej*. „Geografia w Szkole”, R. XXI, z. 1, 1968, s. 35-37.
25. *Instytut Geografii Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1951-1971*. „Prace i Studia IG UW”, z. 15, 1974, s. 3-19 (z J. Kondrackim).
26. *Pogoda i klimat*. Wyd. Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 1977.
27. *Pogoda i klimat*. wydanie drugie poprawione, Wyd. Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 1986.

Maria Stopa-Boryczka

THE RESEARCH AND TEACHING ACTIVITIES OF PROFESSOR ZOFIA KACZOROWSKA

SUMMARY

Zofia Kaczorowska was born on 11 September 1902 in Warsaw. She finished secondary school in 1921. Then, in 1924 she started studying at the Mathematical-Natural Faculty of the University of Warsaw. At the same time she worked at the State Meteorological Institute. In 1928 she was granted a scholarship from the Institute, with the obligation of specialising in the domain of meteorology.

In 1932 Zofia Kaczorowska obtained the title of doctor of philosophy on the basis of the publication entitled *Meteorological causes of the summer swells of Vistula river* (in Polish), and took up the work in the Climatological Department of the State Meteorological Institute, where she stayed until the outbreak of the World War II. During the academic year 1938/39 she was also a research assistant in the Department of Meteorology and Climatology of the Main School of Farming Economy in Warsaw.

Ass. Professor Zofia Kaczorowska, D.Sc., produced a significant scientific output, despite the objective difficulties in the maintenance of continuity of the research work, caused by her long illness, the period of war, and the very intensive teaching work.

Ass. Professor Zofia Kaczorowska made a very valuable contribution to the education and schooling of the young geographers, and especially of the climatologists, for whom she conducted during twenty years the courses in: meteorology for the students of the 1st year of geography, and climatology for the 2nd year, in the climate of Poland for the students of the 4th year, specialising in physical geography, as well as in elements of meteorology and climatology for the students of geology specialising in the Quaternary. She was in charge of the Master's seminars and workshops for the students of the climatological specialisation. She was also very active in field exercises and entry examinations. The attitude of Zofia Kaczorowska with respect to students was always very cordial, and she would especially take care of those who were in need.

The ancient and the current employees of the Department of Climatology of the Faculty of Geography and Regional Studies, University of Warsaw, her pupils and associates, paid homage to Ass. Professor Zofia Kaczorowska, D.Sc., during her funeral in February 1993 (she passed away on 11 February 1993 in Warsaw).

R. Gumiński

Prof. dr hab. Romuald
Gumiński

W. Okołowicz

Prof. dr Wincenty
Okołowicz

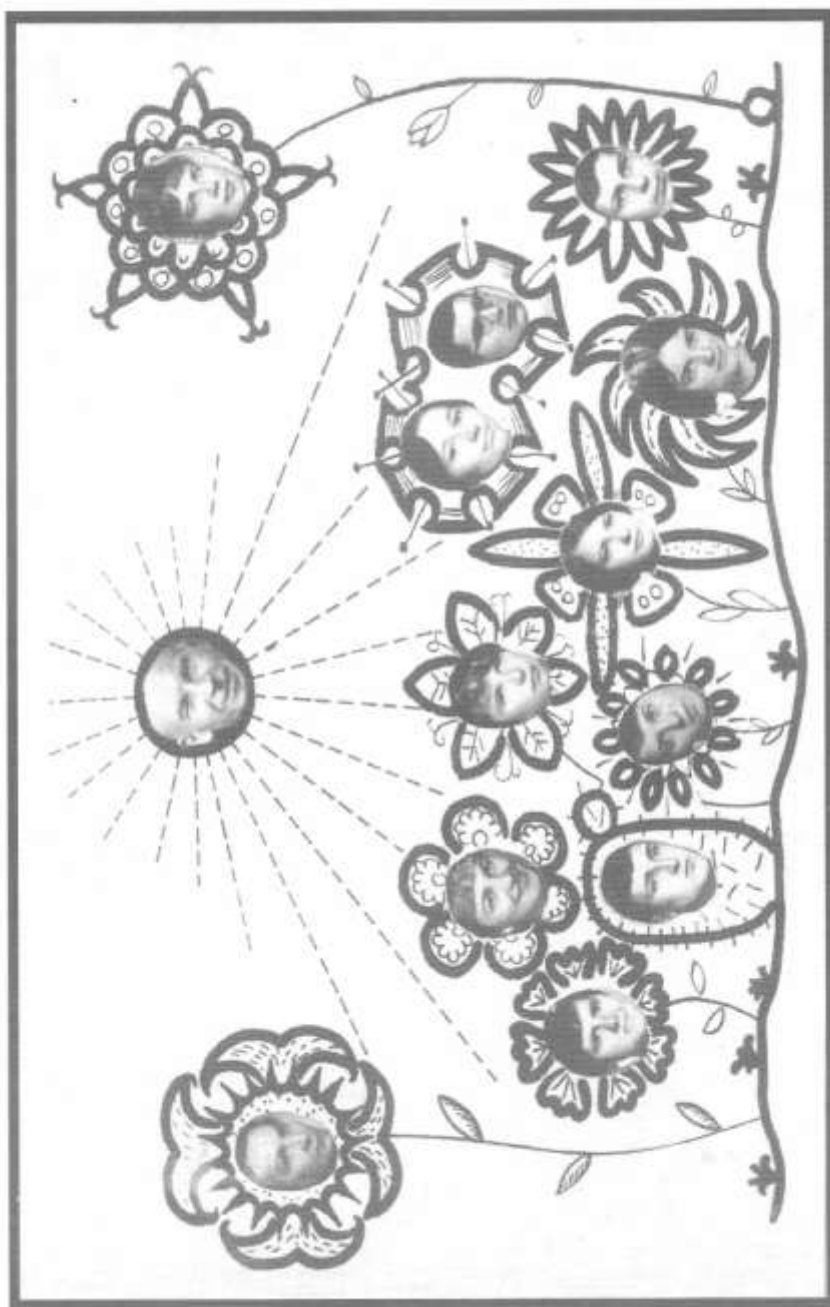
Z. Kaczorowska

Doc. dr hab. Zofia
Kaczorowska

M. Stopa-Boryczka

Prof. dr hab. Maria
Stopa-Boryczka

Absolwenci specjalizacji klimatologicznej (1968)